

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

DUYGUSAL GELİŞİM

Ankara, 2013

-
- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
 - Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
 - **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. DUYGUSAL GELİŞİM.....	3
1.1. Tanımı ve Önemi.....	3
1.2. Duygusal Gelişimle İlgili Kavramlar	4
1.2.1. Duygu	4
1.2.2. Heyecan	4
1.2.3. Refleks.....	4
1.2.4. Haz	4
1.2.5. Elem	5
1.3. 0-12 Yaş Çocuklarında Duygusal Tepkiler	5
1.3.1. Gülme	5
1.3.2. Ağlama	6
1.3.3. Korku.....	7
1.3.4. Öfke	9
1.3.5. İnatçılık.....	10
1.3.6. Kıskançlık.....	11
1.3.7. Saldırganlık	12
1.4. Ergenlik Çağının Duygusal Özellikleri	13
1.5. Duygusal Gelişimin Diğer Gelişim Alanlarıyla İlişkisi	14
1.6. Duygusal Zekâ.....	14
UYGULAMA FAALİYETİ.....	17
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	20
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	21
2. DUYGUSAL GELİŞİME UYGUN ETKİNLİKLER.....	21
2.1. Duygusal Gelişime Uygun Etkinlikler	21
2.2. Çocukların Duygusal Gelişimine Uygun Araç Gereçler	24
2.3. Duygusal Gelişime Uygun Etkinlik Planlama	25
UYGULAMA FAALİYETİ.....	26
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	28
MODÜL DEĞERLENDİRME	29
CEVAP ANAHTARLARI.....	31
KAYNAKÇA	32

AÇIKLAMALAR

ALAN	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
DAL/MESLEK	Erken Çocuklukta Öğretmen Yardımcılığı-Özel Eğitimde Öğretmen Yardımcılığı
MODÜLÜN ADI	Duygusal Gelişim
MODÜLÜN TANIMI	Çocukların duygusal gelişim özelliklerini tanıtan ve bu yaş grubu çocuklarının duygusal gelişim özelliklerine uygun etkinlik seçmeyi ve araç gereç hazırlamayı içeren öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/16
ÖN KOŞUL	Birey Gelişimi modülünü almış ve başarmış olmak
YETERLİK	Duygusal gelişimine uygun etkinlik hazırlamak
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Uygun ortam sağlandığında bireyin duygusal gelişim özelliklerine uygun etkinlik hazırlayabileceksiniz. Amaçlar 1. Uygun ortam sağlandığında, bireyin duygusal gelişim özelliklerine uygun etkinlik seçebileceksiniz. 2. Uygun ortam sağlandığında, bireyin duygusal gelişim özelliklerine uygun araç gereç hazırlayabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Sınıf, erken çocukluk eğitim kurumları, özel eğitim kurumları, rehberlik araştırma merkezleri, özel ve kamu kurum ve kuruluşlarında bulunan eğitim odaları Donanım: Kaynak kitaplar, bilgisayar, projeksiyon, fotoğraflar, afiş, broşür, dergiler, uyarıcı pano tepegöz, asetat, CD, VCD, bilgisayar donanımları, VCD, DVD, televizyon
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen, modül sonunda ölçme aracı (çoktan seçmeli test, doğru-yanlış testi, boşluk doldurma, eşleştirme vb.) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek sizi değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Çocuğun gelişim alanları, bir bütünü oluşturur. Bu bütünün en önemli parçalarından biri de duygusal gelişimdir. Duygusal gelişimin diğer gelişimlerle birlikte ilerlediği yapılan araştırmalarla belirlenmiştir. Buna göre çocuğun duygusal gelişimi; fiziksel, fizyolojik ve psikososyal ihtiyaçlarının doyurulmasıyla tamamlanır.

Bir insanı insan yapan onun duygularıdır. İnsan duygularıyla, farklı, özgün bir birey olduğunu kanıtlar. Duygusuz insanlar ise ancak bir makineye benzetilebilir. İnsanın yaşadığı korkular, sevinçler, üzüntüler onun kişiliğini de oluşturur. Günümüzde bastırılmış duygularla kendisine yabancılaşmış insanlar görmekteyiz.

Bu modülde duygusal gelişim özelliklerini öğrenerek çocukların bu alandaki gelişimlerini destekleyebileceksiniz. Duygusal gelişimle ilgili verilen örnek etkinlik ve araç gereç rehberliğinde siz de uygun etkinlik seçmek, yaratıcılığınızı kullanarak özgün araç gereç hazırlayabilmek için yeni bilgi ve beceriler kazanacaksınız. Hazırlanan öğrenme materyali sonunda duygusal gelişimi tanıyarak gerekli ön hazırlıklarınızı yapabileceksiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda, uygun ortam sağlandığında bireyin duygusal gelişim özelliklerine uygun etkinlik seçebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Duygusal özellikleri ve etkinlikleri, değişik kaynaklardan araştırarak rapor haline getirip edindiğiniz deneyimleri arkadaşlarınızla sunarak paylaşınız.

1. DUYGUSAL GELİŞİM

1.1. Tanımı ve Önemi

Duygu; belirli nesne, olay ya da kişilerin bireyin iç dünyasında uyandırdığı izlenimler olarak tanımlanır.

İnsan, hayatı boyunca çevreden gelen uyarıcıların etkisiyle çeşitli duyguları yaşar. Birey, sosyal çevreyle etkileşim içindeyken az ya da çok, haz ve elem duyguları içindedir. Çocukların fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması ya da karşılanmaması onlarda bazı duyguların oluşmasına veya oluşmamasına neden olur. Yaşamın ilk günlerinde altı değiştirilen, karnı doyurulan bebek haz duyar. Ancak büyümeyle birlikte sadece fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması haz duyması için yeterli değildir. Çocuk; annesinin kucağında olmak, sevmek, okşanmak, annesinin sıcaklığını hissetmek ister.

Duygular, birey olmanın en önemli unsurudur. Bütün insanların, yeni doğmuş bebeklerin bile duyguları vardır. Sosyalleşmenin olabilmesi için duygular temel rolü üstlenir. Bu yüzden duygular, yaşama uyum sağlama fonksiyonlarıdır.

1.2. Duygusal Gelişimle İlgili Kavramlar

1.2.1. Duygu

Duygu, bireyin yaşamında bir canlanma, hareketlenme anlamına gelmektedir. Duygular, belli bir uyaran karşısında genellikle güdü ve değerlerle ilişkili olarak belirip çoğu kez süreklilik ve tutarlılık gösteren, heyecandan daha zayıf bir uyarım biçimidir. Duygular, çocuğun temel gereksinimleri ve bu gereksinimlerin etkisini dışarı yansıtmadır. Haz ya da elem olarak yaşanan duyguların yansımaları çocukta; sevinç, mutluluk, üzüntü, korku, öfke, kıskançlık, saldırganlık ve ağlama olarak gözükür. Duygular, öğrenme ve olgunlaşmayla birlikte yaşamın her döneminde farklılıklar gösterir.

1.2.2. Heyecan

Heyecan, genellikle yoğun yaşanan, olumlu ya da olumsuz duyguların organizmada durgun ve olağan durumunu bozması olarak tanımlanır. Heyecan hem haz yönünde hem de elem yönünde olabilir. Heyecanın haz ya da elem yönünde olmasını çevreden gelen uyarıcılar belirler. Heyecanın oluşmasında her zaman çevresel faktörler etkili değildir. Bazen de birini düşünmek ya da hayal etmek bireyin heyecanlanmasına neden olur.

1.2.3. Refleks

Refleks, organizmanın bir uyarana karşı verdiği cevaptır. Bebeğin dünyaya gelmesiyle birlikte tutma, emme gibi refleksleri devreye girerek hayata uyumunu kolaylaştırır. Bu refleksler 15-16. haftalardan itibaren kaybolur ve yerini öğrenilmiş davranışlara bırakır.

1.2.4. Haz

Haz, bir güdünün doyumunu sağlandığında ya da bir amaca varıldığında yaşanan duygudur. Haz, bireye mutluluk ve rahatlık verir. İhtiyaçların doyumundan kaynaklanan bu duygu, insanı sevindiren duygular olarak da tanımlanır. Sevinç, mutluluk, hoşlanma ile ifade edilir. Büyüklerin küçüklere sevecen davranması onları neşelendirir ve mutlu eder. Kişinin merak ettiği bir konuyu araştırması da onun merakının giderilmesine neden olur, merak ettiklerini öğrenince bundan haz duyar.

Çevreden gelen olumlu ve güzel etkiler, insanlara mutluluk verir. Haz duyguları, insanın yaşamına renk verir; gelişimine ortam hazırlar, duygu sistemini güçlendirir, düşünmeyi çabuklaştırır, çocuğu yaşama bağlar.

1.2.5. Elem

Bireyler, ihtiyaçları karşılanmadığı ve duyguları tatmin edilmediğı zaman gergin ve mutsuz olur. Buna da **elem** denir. Elem, insanda gerilim yarattığı, kişinin kendisini ve karşısındakini üzdüğü veya zarara uğrattığı için olumsuz bir duygudur. Kiřinin başarısızlığa uğraması, baskı altında kalması, sevdiği bir kişiyi yitirmesi elem duyguları yaratır. Bu duygulara bir birey neden oluyorsa ona karşı öfke, kıskançlık, nefret, iğrenme, kızgınlık, dūřmanlık gibi duyguları geliştirilmesine neden olur. İnsanın karşısındakinden çok kendinden kaynaklanan elem duyguları ise korku, utanma, üzüntü, sıkıntı, bıkkınlık, eziklik gibi duygulardır.

Etkinlik 1: Őir Yazma

Öğrenciler, küçük gruplar hâlinde bulunarak otururlar. Grup üyelerinin her birinin elinde birer sayfa kâğıt bulunur. Herkes, elindeki kâğıda duygusal gelişim ve duygusal gelişimle ilgili kavramlardan oluşan bir dize yazıp yanındaki arkadaşına verir. İkinci turda önelerine gelen kâğıda ikinci dizeler yazılarak bu işleme, süre bitene kadar devam edilir. Sonunda grupların elinde, gruptaki üye sayısı kadar Őir olur. Daha sonra Őirler sınıfa sunulur.

1.3. 0-12 Yaş Çocuklarında Duygusal Tepkiler

1.3.1. Gülme

Gülme, ilk duygusal tepkilerdendir. Bebeğın ilk günlerdeki gülümsemesi, yüz kaslarının belli bir duruma gelmesidir ve refleksif bir davranıştır. 10-12 haftalık bir bebek, uyurken ten temasında bulunulduğunda gülerken daha ileriki zamanlarda belirli uyarıcılara gülme tepkisi verir.

Bebek, ilk aylarda insan yüzüne gülümser. Daha çok alışkın olduğı annesi, babası ya da kendisine bakan kişiye güler. Sekiz haftalık bir bebek, annesini gördüğü zaman mutluluk ifadesi verir. Çünkü annesiyle arasında farklı bir duygusal bağı kurulmuştur. Bu bağı, bebeğın güven duygusunun gelişmesine önemli katkıda bulunur. Ayrıca bebeğın süt ağı döneminde olması annesiyle sürekli ten temasında bulunması aralarındaki bağı daha da geliştirir.

Resim 1.1: Gülme

5-9 aylık olan bebekler, tanımadığı kişilere tepki gösterir. Çocuk, tanıdığı ve bildiği yüzlere olumlu tepki verirken; tanımadığı yabancı insanlara karşı olumsuz tepki verir.

Büyümeyle birlikte tepkilerde de farklılıklar görülür. Erken çocukluk döneminde çocuğun gülmesi bilinçlidir. Bu dönemde çocuklar, en çok başkalarının gülmesine, ani sevinçler, hayal kırıklığı ve mahcubiyet gibi durumlarda güler. Bu dönemde çocuğun birtakım becerileri kazanmasında öğretmen, arkadaş ve yetişkinlerin olumlu tepkileri güven duygusunu geliştirirken; becerilerin kazanılmamış olması güven duygusunu kaybetmesine neden olabilir.

Resim 1.2: Mutlu ve gülen bebek

Erken çocukluk döneminde gülme en çok çocukların oyununda görülür. Bu durum, onlarda mizah duygularının artık gelişmiş olmasından kaynaklanır.

Ergenlik dönemi öncesinde gülme, daha çok argo konuşmalara, esprilere, cinsellik, aile ve okuldaki yasaklar üzerinedir. Duyguların yoğunluğundaki artış ve duygulardaki istikrarsızlıktan dolayı ani kahkahalar sessizliğe dönüşebilir.

1.3.2. Ağlama

Bebeğin doğumdan sonraki ilk tepkisi ağlamadır. Karnı acıktığında, rahatsızlığında, altı ıslandığında, gaz sancısı çektiğinde, uykusu geldiğinde huzursuzlaşıp ağlayan bebek ilk zamanlar fiziksel ihtiyaçlarını belli etmek için ağlar.

Zamanla ağlama, anlam kazanmaya başlar ve duygusal tepki olarak kullanılır. Çocuk, annesinin yokluğunu hissettiği ve onun yanında olmasını istediği zaman ağlayarak tepkisini gösterir ya da evinden, alışmış olduğu ortamdan ayrıldığında da ağlama tepkisi verir.

Çocuk, 2 yaş ve daha sonrasında da olumsuz duygularını ifade etmek için ağlar. Oyunu engellendiğinde, istediği yapılmadığında ya da oyuncuğu elinden alındığında ağlar.

Erken çocukluk döneminde üç yaşından itibaren duygusal tepkileri artar ve duygu türlerinin hepsini yaşarlar. Bütün bu duygular yaşanırken de çevrelerine yansıtırlar. Öfke, kıskançlık, inatçılık, mutluluk vs. özellikle oyun sırasında görülür. Küsme ve itişmeler, ağlama sebebi olabilir.

Resim 1.3: Ağlama tepkisi

Erken çocukluk döneminin sonuna doğru çocuğun rekabet, yarışmacılık ruhu başarısızlığa uğradığı zaman ağlayarak tepki verir. Daha sonra okula başlayan çocuğun farklı sosyal ortama girmesiyle uyum döneminde ağlamalar görülebilir. Yaşın büyümesiyle ağlamalar azalır. Ergenliğe yaklaşan çocuğun mahcup duruma düşmesi kendisiyle alay edilmesi, küçük düşmesi, utanma, sert tartışmalara girmesi ağlamasına neden olabilir.

1.3.3. Korku

Korku, bir tehlike karşısında duyulan tepkidir. Organizmayı koruma içgüdüsüne bağlı olarak ortaya çıkar ve gelişir. Birey, organizmanın tehlikede olduğunu hissettiği anda korkmaya başlar. Çocuk, korktuğu anda bazı tepkilerde bulunur. Bunlar korktuğu şeyden kaçma, çılglık atma, gözlerini kapatma, olduğu yerde sinme veya ağlamaktır. Korkuların temelinde yatan duygu, güvensizlik duygusudur. Bu nedenle çocuklar, korktuklarında siner, kaçar ya da annelerine sarılırlar. Güveni çocuğa sağlayacak kişiler öncelikle anne baba ve çevredeki diğer yetişkinlerdir. Bu nedenle anne babanın çok sert olması ya da fiziksel olarak zarar vermesi çocukta korku yaratır. Anne-babadan ayrı düşme, ortalıkta kalma korkusu çocuğun güvenini sarsar, tedirgin eder.

Korkuların büyük çoğunluğu, öğrenme sonucu ortaya çıkar. Öğrenme, yaşantı veya yanlış yönlendirmelerle bağlantılı olabilir. Yetişkinin, çocuğun yanında korku ve kaygılarını belirtmesi çocuğun onu hissetmesine neden olabilir.

Korkunun oluşumu çevredeki koşullara, uyarıcının veriliş biçimine geçmiş yaşantılara o andaki fizyolojik ve psikolojik durumuna bağlıdır. Zekâ cinsiyet sosyoekonomik statü, sosyal ilişkiler, fizyolojik koşullar, kişilik yapısı korkunun çocukta oluşmasını etkileyen faktörlerdir.

Resim 1.4: Korku ve çocuk

Bebek; yabancı yüzlere, ani ses ve düşme tehlikesine tepki gösterir. Birinci yılın sonunda çocuk, birtakım nesnelere, belli kişilerden ve olaylardan korkabilir.

Yaşla birlikte çocukların korkularında artmalar görülür. 2-5 yaşları arasında çocuklar; ani ve yüksek ses, gök gürültüsü, deprem, karanlık, dilenci, hayalinde canlandırdığı yaratıklar ve yalnız kalmaktan korkarlar. Bu dönemde, somut şeylerden olduğu kadar soyut düşünceden de korkarlar.

Erken çocukluk döneminin sonundan itibaren 12 yaşına kadar korkular azalır. Okul çağındaki çocuklar silah, kesici aletler, yangın, kendilerine zarar verebilecek hayvanlardan korkarlar. Ayrıca sosyal ilişkilerinde küçük düşme, alay edilme, yaptığı herhangi bir işte başarısız olmaktan da korkarlar.

➤ **Korkunun Nedenleri**

- Çocuklarda güven duygusunun kazandırılmamış olması
- Çocuğun sevgi ve şefkatten yoksun olarak büyümesi
- Çocuk yetiştirmede baskıcı ve otoriter tutumun tercih edilmesi
- Tehditlerle çocuğu yönlendirmek, “yemeğini yemezsen seni doktora götürüp serum taktıracağım” gibi
- Çocukları soyut ya da somut şeylerle korkutmak
- Aile içinde şiddet olaylarının yaşanması, şiddet ve korku öğeleri içeren filmlerin izlenmesine izin verilmesi

➤ **Korkunun Önlenmesi**

- Korkuya neden olan etmenleri ortadan kaldırılmalıdır.
- Yetişkinler çocuklarına örnek teşkil edeceğinden korkularını onlara belli etmemelidir.
- Çocukların korkularıyla alay edilmemeli, korktuğu şeyle karşı karşıya getirmeye çalışılmamalıdır.
- Çocukların korku ve şiddet öğeleri içeren filmleri izlemesine izin verilmemelidir.

- Çocuğa aşırı baskı uygulanmamalıdır.
- Çocuğa fiziksel cezalar uygulanmamalıdır.
- Korku, eğitim aracı olarak kullanılmamalıdır.
- Çocuğa güven duygusu kazandırılmalı, sevgi ve şefkat gösterilmelidir.

1.3.4. Öfke

Öfke, herhangi bir isteğin engele uğramasından dolayı ortaya çıkan olumsuz duygudur. Bu olumsuz duygu karşısında çocuk gerilme, kendini sıkma, dişlerini gıcırdatma, tepinme, ağlama, etrafa saldırma veya küskünlük tepkisi gösterebilir.

Öfke, yaşla birlikte paralel olarak artmaktadır. Üç yaşına kadar çocuklar en çok oynadığı oyuncağın elinden alınması ya da oyunundan alıkonulması, temizlik, yemek yeme, tuvalet eğitimi, odada yalnız bırakma, uyku, giyinme, soyunma gibi durumlarda öfke tepkisi gösterir.

Üç yaşından sonraki dönemde öfke küskünlükle ifade edilebilir. Öfke nedenleri daha çok sosyal olaylardır. Bu dönemde çocuklar arkadaşlarına, konulan kurallara, annesine, kardeşlerine öfkelenir. Böyle durumlarda anne-baba olarak sürekli yasaklar koymak, nedenini açıklamadan her şeye kızmak çocuğu daha da fazla öfkelerir. Öfkeyi ortaya çıkaran nedenler arasında anne-baba tutumları önemli bir yer tutmaktadır.

Erken çocukluk döneminden okul çağına geçişte öfke uyandıran durumlar artar. Yaptığı herhangi bir faaliyete son verdirilmesi, sürekli tenkit edilmesi, akranlarıyla kıyaslanması, sık uyarı ve tembihlerde bulunulması çocuğu öfkelerir. Bu tepkilerini çevrelerine yansıtıırken küçük çocuklara göre çok daha fazla kontrollüdürler.

➤ Çocuğun Öfkelerini Önlemek İçin Yapılması Gerekenler

- Çocuğun temel gereksinimleri zamanında karşılanmalıdır.
- Öfkelenen çocuğun dikkati başka yöne çekilmelidir.
- Çocuğa fiziksel ve duygusal cezalar verilmemelidir.
- Ebeveynler öfkelenerek çocuğa örnek olmamalıdır.
- Çocukların öfkeleriyle alay edilmemelidir.
- Çocukların onurunu kıracak davranışlardan kaçınılmalıdır.
- Çocuğun isteklerinin neden engellendiği anlayacağı dilden açıklanmalıdır.
- Çocuğun her istediği şey yerine getirilmemelidir, yerine getirilmeme gerekçesi anlayacağı şekilde açıklanmalıdır.

1.3.5. İnatçılık

İnatçılık, geçerli ve makul neden olmadan çocuğun verdiği kararda dayatmasıdır.

Resim 1.5: Çocuk direnci ve inadı

İnatçılık, çocuklarda en çok **3-6** yaş arasında görülür. Bu dönemdeki inatçılık, benlik duygusu ve bağımsızlık bilincinin gelişmemesinden kaynaklanabilmektedir. Bu yaşlarda çocuklar, varlığını ve düşüncelerini kabul ettirme çabası içinde olduklarından inatçılık tepkileri de doğaldır.

7-12 yaşlarında çocuk için ikinci bir inatçılık dönemi başlar. Bedensel ve duygusal gelişimindeki farklılıklar hızlı bir gelişim gösterir. Çocuk, gelişime ayak uydurmakta zorluk çeker. Çevredekilerin kararsız ve tutarsız davranışları çocuğu inatçılığa iter. Bazen çocuk, bazen de yetişkin tavırlarıyla kendisini birey olarak kabul ettirme çabasına girer. Çocukluktan erinliğe geçiş döneminde yetişkinlerin isteklerine karşı gelirler. Kurallara uymadıkları gibi kendi kurallarını kendileri belirlemek ister ve yetişkinleri eleştirirler. Hem çocuklukta hem de erinlik döneminde karşılaşılan inatçılık tepkileri yetişkinler tarafından anlayışla karşılanmalı, olumsuz eleştiriler yerine onlara değer vererek doğru iletişim kurmaya çalışılmalıdır.

➤ **Çocuğun İnatçılığını Önlemek İçin Yapılması Gerekenler**

- Çocuğun ihtiyaçları, zamanında karşılanmalıdır.
- Çocuk kızgın ve sinirli olduğu anlarda, tartışmaya girilmemelidir.
- Çocuğun her istediği engellenmemelidir.
- Çocuk yetiştirmede baskıcı tutuma yer verilmemelidir. Yetişkinler tehdit ve zor kullanarak çocuklara isteklerini yaptırmamalıdır.
- Yetişkinler, kardeşler arasında kıskançlığa sebebiyet verecek davranışlardan kaçınmalıdır.

- Çocuğa fiziksel ve duygusal şiddet uygulanılmamalıdır.
- Çocuğa bağımsızlık duygusu kazandırılmalıdır.

1.3.6. Kıskançlık

Kıskançlık, her yaşta görülebilen ve temel nedeni üstün olma olan bir duygu hâli olarak tanımlanır. Sevgi ya da herhangi bir şeyin paylaşılmasına katlanamama sonucu duyulan his ve tepkilerdir.

Kıskançlık; insanın yapısında var olan, şiddetine göre olumlu veya olumsuz etkileri olan bir duygudur. Örneğin, okul başarısının kıskanılması ve aynı başarıyı elde etmek için çaba gösterilmesi olumlu bir duygu olarak kabul edilirken; arkadaşının ya da kardeşinin herhangi bir eşyasına sahip olamadığı için zarar vermesi, olumsuz bir tepki olarak kabul edilir.

Yeni doğan bebekte kıskançlık tepkisi yoktur. Ancak bir yaşındaki çocuk, annesinin kucağında başka bir bebek gördüğünde kıskançlık tepkisi verir. İlk çocukluk döneminde ebeveynlerin ilgisinin başkalarına yönelmiş olması çocukta kıskançlığın oluşmasına neden olur. Bu dönemdeki kıskançlığın nedeni, fazla ilgilenilmemesi ve yeterince sevgi gösterilmemesi olabilir.

Erken çocukluk döneminde kıskançlığın en belirgin şekilde ortaya çıkmasının **nedeni, yeni bir kardeşin dünyaya gelmesidir.** Nedeniyse genellikle anne ya da babaların bilinçli ya da bilinçsiz ayrımcı yaklaşımlarıdır.

İlköğretime başlayan çocukta kıskançlık duygusu azalmaya başlar. Çocuğun sosyal çevresinin değişmesiyle birlikte kıskançlık duygusunda da değişimler olur. Bu dönemde kıskançlık duygusunu daha önce yaşayan çocuk, bu defa kıskançlığını başarılı, lider özellikli, popüler, arkadaşları ve öğretmenin sempatisini kazanmış olan sınıftaki arkadaşlarına çevirir.

Yaşın ilerlemesiyle birlikte kıskançlık tepkileri, doğrudan dolaylıya doğru bir gelişim gösterir. Kıskançlığın sebebi ve tepkisi genellikle psikososyal etkileşim ortamıyla çocuğa yöneltilen uyarımlara bağlıdır. Gerekli önlem alınmazsa kıskançlık nedeniyle çocukta; tırnak yeme, parmak emme, alt ıslatma, içine kapanma gibi davranış bozuklukları görülebilir.

Resim 1.6: Kardeş oyunları

➤ **Kıskançlığın Önlenmesi İçin Yapılması Gerekenler**

- Çocuğa sevgi ve ilgi gösterilmelidir.
- Aile, çocuklar arasında ayırım yapmamalıdır.
- Yeni bir kardeşin dünyaya geleceği fikrine çocuk alıştırmalıdır.
- Doğum sonrasında bebekle ilgili bazı işler, (beslenme, temizlik gibi) kontrollü bir şekilde çocuğa yaptırılmalıdır.
- Çocuklar birbirleriyle kıyaslanmamalıdır.
- Anne ve baba, büyük çocuğa da zaman ayırmalıdır.
- Okul döneminde öğretmen, kıskançlığa sebebiyet verecek davranışlardan kaçınmalıdır.
- Kıskançlığın nedenleri araştırılmalı, gerekli tedbirler alınarak giderilmeye çalışılmalıdır.

1.3.7. Saldırganlık

Saldırganlık, çocuğun olumsuz duygularını bastıramayıp çevresindeki eşyalara veya kişilere zarar vermesidir. Saldırganlık, engellenme duygusuna gösterilen bir tepkidir. Bu tepkinin oluşmasında anne-baba tutumlarının etkisi ilk sırada yer alır. Çocuğun davranışlarının sık ve gereksiz yere engellenmesi, temel ihtiyaçların zamanında karşılanmaması, çocuğa dayak atılması, aile içi şiddete tanık olması, çocuğu sık cezalandırmak, çocuğu dinlememek, davranışlarını eleştirmek, alay etmek anne-babaların çocuk eğitiminde görüş birliğinde olmamaları saldırgan davranışlara neden olur.

➤ **Saldırganlığın Önlenmesi İçin Yapılması Gerekenler**

- Çocuğa sevgi ve şefkat gösterilmelidir.
- Çocuğa güven duygusu verilmeli ve güvenli bir ortam hazırlanmalıdır.
- Çocuğun temel ihtiyaçları zamanında karşılanmalıdır.
- Çocuğa fiziksel ve duygusal şiddet uygulanmamalıdır.
- Çocuk şımartılmamalıdır.
- Çocuğun olumlu davranışları ödüllendirilmelidir.
- Ebeveynler saldırganlık davranışında çocuklara örnek teşkil etmemelidir.
- Çocuğu saldırganlığa iten nedenler ortadan kaldırılmalıdır.
- Çocuğa enerjisinin boşaltacağı oyun ortamı sağlanmalıdır.

Etkinlik 2: Top Taşıma

Öğrenciler, iç içe iki çember oluşturur. İç ve dış çemberdekiler yüz yüze gelecek ve ikişerli eşleşecek biçimde ayakta dururlar ya da oturarak etkinliğe katılırlar. O-12 yaş çocuklarında görülen duygusal tepkiler, örneğin kıskançlık ile ilgili olarak önce karşı karşıya oturanlar birbiri ile görüş alışverişinde bulunurlar. Sonra her biri ters yönde kayarak önceki eşinin yanındaki ile yeni bir ikili oluşturur ve önceki arkadaşının ve kendisinin önceki turdaki fikirlerini ve kendisinin yeni oluşturduğu fikri söylemesi istenir. Aynısını yeni karşılaştığı eşi de yaparak konuşmaya devam eder. Böylece her öğrenci birkaç eşle ayrı ayrı görüşme fırsatı bulmuş olur.

Etkinlik 3: Kavram Haritası

O-12 yaş çocuklarında görülen duygusal tepkiler konusunda kavram haritası oluşturunuz (Duygusal tepkiler tanımı, nedenleri, önlemek için yapılması gerekenler).

1.4. Ergenlik Çağının Duygusal Özellikleri

Duygularla ilgili değişim ve gelişim, çocuk dünyaya geldiği andan itibaren başlayan, ömür boyu devam eden bir süreçtir. Bu değişim ve gelişimin en yoğun yaşandığı dönem ise ergenlik dönemidir.

Duygusal yönden çocukluk dönemi ile ergenlik dönemi arasındaki **en önemli** fark; çocuklar kıskançlıklarını, mutluluklarını olduğu gibi çevresine yansıtırken ergenlikte belli etmezler. Bu dönemde kızlar erkeklerden daha erken duygularını kontrol altına alır ve duygusal olgunluğa ulaşırlar.

➤ Ergenlik Döneminin En Belirgin Duygusal Özellikleri

- Duyguların yoğunluğunda artış: Ergenlikte duygu yoğunluğu artar. Kıskançlık, kızgınlık, mutluluk ve kaygılarını ifade ederken yoğunluk görülür. Ergenlikte artan coşku ve taşkınlıktan dolayı duygularını dışa vurma ihtiyacı hissederler.
- Duygulardaki istikrarsızlık: Duygularda ani iniş-çıkışlar olduğu gibi istikrarsızlık da vardır. Ergen, aynı olaya farklı zamanlarda değişik tepkiler gösterebilir. Çabuk öfkelenir, çabuk sevinir, çabuk sinirlenir. Tepkiler önceden kestirilemez.
- Karşı cinse ilgi: Her iki cinste de karşı tarafa beğenilme arzusu vardır. İlk zamanlar grupta bir arada olma isteği sonraları belli kişilere yönelir. Saf ve temiz duygular taşıyan gençlik aşkları bazen de karşı tarafa hissettirilmeden yaşanır.
- Sürekli hayal kurma: Ergen, hayal kurarak isteklerini kafasında canlandırır. Hayal konusu genellikle karşı cins olabildiği gibi üniversitede okuma, meslek sahibi olma, yuva kurma gibi gerçekleşmesini istediği şeylerde olabilir. Hayaller bazen öyle çok abartılır ki ergen, arkadaşlarını

dinlerken derste ya da TV izlerken hayal kuruyor olabilir. Bu eylemin yoğun yaşanmasına psikolojide “gündüz rüyası” da denir.

- Yalnız bırakılma isteği: Ergenlikte her iki cins de yalnız kalmak ister. Ebeveynlerinin ve arkadaşlarının birlikte olma isteğine karşı gelip içe dönebilir. Yalnız kalıp kendisindeki değişiklikleri düşünüp, yeni durumuna alışmak ister.
- Ders çalışmaya karşı isteksizlik: Çalışmaya karşı isteksizlik, evde sürekli sürtüşme ve kavgaya neden olur. Bu dönemde ergen daha çok arkadaşlarıyla birlikte olmak ister. Söz dinlememe, kurallara karşı gelme, bağırıp çağırma, vurup kırma, her şeyi boş verme, sorumsuzluk görülür.

Gencin bu dönemi atlatırken anne-baba ve öğretmenlerin sabırlı ve hoşgörülü olması gereklidir. Çünkü ergenin anne-babaya ve çevresine karşı tutumu değişir. Ergen, bu dönemi sağlıklı bir şekilde atlatamazsa ruhsal problemlerin ortaya çıkması kaçınılmaz olur.

Etkinlik 4: Kartopu

Ergenlik döneminin en belirgin duygusal özellikleri konusunda öğrenciler önce tek başına düşünüp, sonra iki, daha sonra dört ve sekiz kişilik gruplar tartışırlar. En son grupta ulaşılan sonuçlar sınıfa sunulur.

1.5. Duygusal Gelişimin Diğer Gelişim Alanlarıyla İlişkisi

Gelişim bir bütündür ve bu nedenle bir alandaki gelişim diğer alanları da etkiler. Çocuğun diğer gelişim alanlarındaki problemler duygusal gelişimi üzerinde de etkilidir. Zihinsel yönden yaşına göre gelişim özelliği gösteren çocuk, duygusal tepkilerini çevresindekilere yansıtır. Çocuk, öğrenme ve deneyimine bağlı olarak duygusal tepkiler geliştirir.

Fiziksel olarak normal görünen, istediği gibi hareket eden çocuk mutludur. Özürlü çocukların hareketlerinin kısıtlanması, duygusal problemlere neden olabilir ve davranış bozuklukları ortaya çıkabilir.

Duygusal gelişimle sosyal gelişim birbirinden ayrı düşünülemez. Çocuk iyi bir duygusal gelişim gösteremezse ebeveynleriyle, kardeşleriyle, arkadaşlarıyla iyi iletişim kuramaz; çevreye uymakta zorluk çeker. Çocuğun dili doğru kullanmasında duygusal gelişim etkilidir. Doğru ifade, çocuğun duygularını çevreye anlatmasını ve çevreyle olumlu sosyal iletişim kurmasını sağlar.

1.6. Duygusal Zekâ

Duygusal zekâ; kişinin kendi duygularını anlaması, başkalarının duygularına empati beslemesi ve duygularını yaşamı zenginleştirecek biçimde düzenleyebilme yetisidir.

Duygusal zekâyla ilgili yetenekler aşağıdaki gibidir:

- **Güven:** Kişinin kendi bedeni, davranışı, dünyası üzerinde bir denetim ve egemenlik kurduğunu bilmesi; çocuğun başarı olasılığının daha yüksek olduğunu ve yetişkinlerin de kendisine yardımcı olacağına inanmasıdır.
- **Merak:** Bir şeyleri keşfetmenin olumlu ve keyif veren bir deneyim olduğunu hissetmesidir.
- **Amaç gütmeye:** Bir etki yaratma arzusu ve yeteneği ile birlikte hayata geçirmek için sabırlı olma, bu etkililik ve yeterlilik hisleriyle ilişkilidir.
- **Öz denetim:** Yaşına uygun bir biçimde kendi hareketlerini kontrol altına alabilme, içsel bir denetim hissidir.
- **İlişki kurabilme:** Diğerleri tarafından anlaşıldığı, başkalarını anladığını hissederek birbirleriyle ilişkiye geçebilmedir.
- **İletişim yeteneği:** Sözel ifadeyle düşünce, duygu ve kavram alışverişinde bulunabilmedir.
- **İşbirliği yapabilme:** Bir grup etkinliği içinde, kendi gereksinimleriyle başkalarınınkini dengede tutma yeteneğidir.

Çocuklar, bebekliklerinden başlayarak sağlıklı-sağlıksız, doğru ya da yanlış pek çok şeyden etkilenecek büyürler. Çevrelerinden gelen tepkilere göre kendileriyle başkalarıyla ve içinde yaşadıkları dünyayla ilgili düşünceler edinir. Bunlara göre tutum ve davranış geliştirir. Yetişkinlerin, çocuklarla olan ilişkileri ve zihinsel gelişimlerinin yanı sıra çocukların gelecekteki tutum ve davranışları üzerinde de etkileri vardır.

Duygusal zekâ, hayatın ilk yıllarında gelişmeye başlar. Çocuklar anne-babalarıyla, öğretmenleriyle iletişimlerinde birbirlerine duygusal mesaj gönderirler. Duygusal zekânın ilkokulu ailedir. Anne ve babanın davranışları çocuğun duygusal yaşantısında derin ve kalıcı etkiler yaratır. Çocuklarının duygularını önemsemeyen ve duygusal gereksinimlerine karşılık vermeyen anne ve babalar, onların duygusal zekâlarının yanı sıra zihinsel gelişimlerine de engel olurlar. Şiddete eğilimi olan çocukların; aileleri tarafından önem verilmemiş, ilgi gösterilmemiş, sürekli eleştirilmiş, anlaşılmamış ve ağır cezalar verilmiş çocuklar arasından çıkma olasılığı oldukça yüksektir.

Çocuklara özel zaman ayırmak, sevildiklerini ve önemsendiklerini belirtmek, onlarla iyi ilişkiler içinde bulunmak, kendilerinin öz güvenlerini geliştirecek ve başkalarıyla da ilişkiler kurmalarında etkili olacaktır. Aile içinde duygusal gereksinimlere karşılık verilen, duyguları eleştirilmeden dikkate alınan görüşleri dinlenen ve anlaşılan çocuklar, anne-babalarına güven duyacak, sıkıntıları olduğunda da paylaşarak yardım alabileceklerdir.

Neyi sevip sevmediklerini anlamalarında, kendilerini, özelliklerini tanımlamalarında onlara yardımcı olmak, seçme hakkı vermek, çocukların kendilerini tanımlamalarına, etraflarında olup bitenlere yönelik farkındalık kazanmalarına yardımcı olacaktır. Kendilerini tanıyan çocuklar, insanlarla olan ilişkilerinde kendilerini olumlu bir şekilde ifade ederler ve başkaları tarafından da anlaşılır kabul edilirler.

Aile ve okul ortamı, mutlu ve eğlenceli olmalıdır. Çocukların duygusal sağlıkları ile etkili düşünme ve öğrenme yetenekleri birbirleri ile yakından ilişkilidir. Çocuklara gerginliğin, korku ve hayal kırıklıklarının yaşanmadığı, neşe ve mutluluğun yoğun olduğu, kendilerini güven içinde hissettikleri bir ortam sağlanmalı; onların toplumun mutlu, bağımsız, üretken ve başarılı olmalarına yardımcı olunmalıdır.

➤ **Duygusal Açıdan Yetersiz Anne ve Babaların Gösterdikleri Davranış Biçimleri**

- **Duyguları tamamen göz ardı etmek:** Bu tür anne-babalar, çocuklarının duygusal sıkıntılarını önemsiz bir olay ya da dert kaynağı olarak değerlendirerek kendiliğinden geçmesi gerektiğine inanırlar. Duygusal anları çocuğa yakınlaşmak ya da onun duygusal yeterliklerine yardımcı olacak bir olanak olarak kullanamazlar.
- **Fazlasıyla serbest bırakmak:** Bu tür anne-babalar, çocukların ne hissettiklerini fark ederler ve çocuklarının yaptığı hiçbir şeye karışmazlar. Tüm rahatsızlıklarını yatıştırmaya çalışırlar. Çocuğun üzüntü ve öfkelerini geçirmek için de pazarlık, rüşvet gibi yöntemlere başvururlar.
- **Çocuğu aşağılayıp, duygularına saygı göstermemek:** Bu tür anne-babalar, çocuğun yaptığı hiçbir şeyi onaylamazlar. Sürekli eleştirir ve cezalandırırlar. Çocuğun, öfkesini belli etmesine izin vermezler. En ufak bir huysuzluk belirtisinde de cezaya yönelirler. Duygusal açıdan yetersiz anne-babaların çocuklarına yaklaşım tarzları, çocuklara hissettiklerinin yanlış, uygunsuz, geçersiz olduğunu düşündürür. Duygularına karşılık alamayan çocuklar, duygularını idare etmede, dikkatini toplamada, arkadaşlık kurmada başkalarıyla anlaşmada zorluk çekerler.

UYGULAMA FAALİYETİ

Çocuğun duygusal gelişim özelliklerini araştırınız. Bu özelliklere uygun etkinlik seçerek hazırlayınız. Etkinliğinizi, erken çocukluk eğitim kurumlarında çocuklara uygulayınız. Etkinliğinizi fotoğraflarla ve kamera çekimleri ile destekleyerek sunu hazırlayınız. Etkinliğinizin sonucunu rapor hâline getirip arkadaşlarınızla paylaşınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre duygusal gelişiminin özelliklerini inceleyiniz.	➤ Çocuğun yaş ve gelişim seviyesine göre duygusal gelişiminin özelliklerini dikkatli olarak araştırınız.
➤ Yaş gruplarının duygusal gelişim özelliklerine uygun etkinlikleri belirleyerek seçiniz.	➤ Yaş gruplarının duygusal gelişim özelliklerine uygun etkinlikleri tertipli, düzenli, yaratıcı ve estetik olarak belirleyiniz.
➤ Etkinlikleri uygulamadaki amacınızı belirleyiniz.	➤ Çocuğun hangi duygusal gelişim özelliğini ölçtüğünüzü belirtiniz.
➤ Etkinlik için uygun araç gereçlerinizi (materyal) seçiniz.	➤ Araç gerecin çocuğun gelişimine uygun, dayanıklı ve kullanışlı olmasına dikkat ediniz.
➤ Etkinlik için uygun araç gereçlerinizi hazırlayınız.	➤ Mukavva, resim, makas, yapıştırıcı gibi kullanacağınız malzemeleri temin ediniz. ➤ Etkinlik için uygun araç gereçlerinizi hazırlarken yaratıcı ve estetik olunuz. ➤ Etkinlik için uygun araç gereçlerinizi hazırlarken temiz ve düzenli olunuz.
➤ Etkinliğin amacını ve uygulama basamağını çocuklara anlatınız.	➤ Düzgün cümleler kurmaya ve Türkçeyi iyi kullanmaya dikkat ediniz.
➤ Etkinliği, çocuklara uygulayınız.	➤ Çocuklara karşı güler yüzlü ve hoşgörülü davranınız.
➤ Etkinlik sırasında çocuklarla iletişim kurunuz.	➤ Olumlu iletişimde bulununuz. ➤ Çocuklara karşı sabırlı ve anlayışlı olunuz.
➤ Etkinliğinizi, amacına uygunluğu açısından değerlendiriniz.	➤ Etkinliğinizi amacına uygunluğu açısından güvenilir olarak değerlendiriniz. ➤ Etkinliğinizi amacına uygunluğu açısından objektif olarak değerlendiriniz.
➤ Etkinliğinizi çocuklara uygularken fotoğraf çekiniz.	➤ İstekli, yaratıcı ve estetik olunuz.
➤ Etkinliğinizi çocuklara uygularken kamera ile çekiniz.	➤ İstekli, yaratıcı ve estetik olunuz.
➤ Çocukların duygusal gelişim özelliklerini, etkinlikte çektiğiniz fotoğraf ve kamera çekimleri ile sunuş hazırlayınız.	➤ Sunuşunuzu dikkatli, yaratıcı ve estetik olarak hazırlayınız.

<p>➤ Çocukların duygusal gelişim özelliklerini ve etkinliğinizin sonucunu rapor hâline getirerek arkadaşlarınızla paylaşınız.</p>	<p>➤ Raporunuzu hazırlarken istekli, dikkatli düzenli, temiz ve titiz olunuz.</p>
<p>➤ Etkinliğinizle ilgili sunuşlarınızı ve raporlarınızı diğer kurumlarla benzerlik ve farklılıkları karşılaştırarak arkadaşlarınızla tartışınız.</p>	<p>➤ Etkinliğinizle ilgili sunuşlarınızı ve raporlarınızı diğer kurumlarla benzerlik ve farklılıkları objektif olarak karşılaştırınız.</p>

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri **Evet**, kazanamadığınız becerileri **Hayır** kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre duygusal gelişiminin özelliklerini incelediniz mi?		
2. Yaş gruplarının duygusal gelişim özelliklerine uygun etkinlikleri belirleyerek seçtiniz mi?		
3. Etkinlikleri uygulamadaki amacınızı belirlediniz mi?		
4. Etkinlik için uygun araç gereçlerinizi (materyal) seçtiniz mi?		
5. Etkinlik için uygun araç gereçlerinizi hazırladınız mı?		
6. Etkinliğin amacını ve uygulama basamağını çocuklara anlattınız mı?		
7. Etkinliği çocuklara uyguladınız mı?		
8. Etkinlik sırasında çocuklarla iletişim kurdunuz mu?		
9. Etkinliğinizi amacına uygunluğu açısından değerlendirdiniz mi?		
10. Etkinliğinizi çocuklara uygularken fotoğraf çektiniz mi?		
11. Etkinliğinizi çocuklara uygularken kamera ile çektiniz mi?		
12. Çocukların duygusal gelişim özellikleri, etkinlikte çektiğiniz fotoğraf ve kamera çekimleri ile sunuş hazırladınız mı?		
13. Çocukların duygusal gelişim özelliklerini ve etkinliğinizin sonucunu rapor hâline getirerek arkadaşlarınızla paylaştınız mı?		
14. Etkinliğinizle ilgili sunuşlarınızı ve raporlarınızı diğer kurumlarla benzerlik ve farklılıkları karşılaştırarak arkadaşlarınızla tartıştınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “**Hayır**” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “**Evet**” ise “Ölçme ve Değerlendirme”ye geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümleleri dikkatlice okuyarak boş bırakılan yerlere doğru sözcüğü yazınız.

1. Birey, sosyal çevre ile etkileşim içindeyken az ya da çok duyguları içindedir.
2. Organizmanın bir uyarana karşı verdiği cevaba denir.
3. Bebeğin doğumdan sonraki ilk tepkisi dır.
4. İnatçılık, çocuklarda en çok yaşları arasında görülür.
5. Yeni bir kardeşin dünyaya gelmesiyle çocuğun yaşadığı en belirgin olumsuz duygu dır.
6. çocuğun olumsuz duygularını bastırmayıp çevresindeki eşyalara veya kişilere zarar vermesidir.
7. Duygulardaki değişim ve gelişimin en yoğun yaşandığı dönem dönemidir.
8. Engelli çocukların hareketlerinin kısıtlanması problemlere neden olur.
9. Duygusal gelişimle gelişim birbirinden ayrı **düşünülemez.**
10. Bir grup etkinliği içinde, kendi gereksinimleriyle başkalarınınkini dengede tutma yeteneğine denir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda uygun ortam sağlandığında duygusal gelişim özelliklerine uygun araç gereç ve etkinlik hazırlayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çevrenizde bulunan erken çocukluk eğitim kurumlarından, ailelerden, kitapçılardan, elektronik ortandan, oyuncakçılardan çocukların duygusal gelişim özelliklerine uygun araç gereçleri araştırıp etkinlik hazırlayınız. Edindiğiniz deneyimleri, öğrendiğiniz konularla bütünleştirerek çıkan sonuçları arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. DUYGUSAL GELİŞİME UYGUN ETKİNLİKLER

2.1. Duygusal Gelişime Uygun Etkinlikler

Duygusal gelişimin erken çocukluk döneminde yeri ve önemi büyüktür. Özellikle erken çocukluk döneminde duygusal gelişimle ilgili duygusal tepkiler, yoğun olarak yaşanmaktadır. Bu yaş çocukları duygularını sözel olarak tam ifade edemediklerinden duyguları resimlerine, oyunlarına yansır. Ancak iyi bir rehberlik yapılmadığında bu duygusal iniş ve çıkışlar, yerini kalıcı duygusal problemlere bırakabilir. Bu nedenle özellikle erken çocukluk dönemi öğretim kurumlarında çocuğun kendini ifade edebilmesini, duygularını açığa çıkarabilmesini, duygularını ayırt edebilmesini sağlayıcı etkinliklerin uygulanması esas olmalıdır.

Bu etkinliklerde yer alan oyunların, sanatsal etkinliklerin, çeşitli dramatize etkinliklerinin basit, sade ve anlaşılır olmasına dikkat edilmelidir.

Erken çocukluk döneminde duygusal gelişim özelliklerine uygun etkinlikleri tespit etmek için çocukların duygusal gelişimlerini destekleyecek nitelikte seçilen eğitim etkinlikleri, aşağıda belirtilen amaçlar doğrultusunda planlanmalıdır:

Bağımsız hareket edebilme, davranışlarının kendi hareketlerinin sorumluluğunu taşıyabilme

- Kendisi ile başkalarına ait duyguları tanıma ve kabul edebilme
- Duygularını uygun bir şekilde ifade edebilmeyi öğrenebilme
- Ailede ve toplumdaki kuralların gerekliliğini anlayabilme
- Teknoloji alanındaki değişikliklerin farkında olabilme ve kabul etme.

Duygusal gelişimle ilgili etkinlik planlama ve uygulamada aşağıdaki özelliklere dikkat edilmesi gerekir:

- Çocukların; yaşına, gelişim düzeylerine ve bireysel farklılıklarına uygun etkinlik planlama ve çevresel düzenlemeler yapmak
- Çocukların, kendilerini kabul ettirmelerini sağlayıcı, benliklerini olumlu yönde geliştirebilmeyi destekleyici tavır ve tutumları benimsemek
- Çocukların, duygu ve düşüncelerini kabul görecektir şekilde açığa vurmalarını ve diğerlerinin duygu ve düşüncelerini anlayabilmelerine olanak sağlamak
- Çevrelerindeki diğer çocuk ve yetişkinlerle etkileşim içinde olmalarını sağlayacak ortamlar yaratmak
- Çocukların, çevrelerini ve dış dünyayı algıladıkları şekilde ifade edebilmelerine yardımcı olmak
- Çocukların iş birliği yapma, görev ve sorumluluk alma, paylaşma vb. davranışların olabilmesine fırsat veren etkinlikler planlamak
- Çocukların seçme ve karar verme becerilerini kazanmalarına fırsat vermek.

Sınıf ortamında duygusal gelişimi destekleyen etkinlikler:

- Sınıf ortamında 0-12 yaş çocuklarında duygusal gelişim özelliklerini anlatan drama etkinliği
- Sınıf ortamında ergenlik çağının duygusal özelliklerini yansıtan drama etkinliği
- Duygusal gelişimin diğer gelişim alanları ile ilişkisini anlatan örnek yaşantıları gerçekleştirme
- Sınıf ortamında kukla, maske, müzik kullanarak değişik duyguların yansıtıldığı etkinlikler
- Sınıf ortamında değişik duyguların yansıtıldığı oyun etkinlikler
- Sınıf ortamında değişik duyguların ifade edildiği bir hikâye oluşturup canlandırma.

Etkinlik Örnekleri 1:

- Çocuklar, ikili eşler oluştururlar. Eşlerden birinin gözleri kapatılır. Bu esnada sınıfın ebenin yürüyeceği yerlere nesnelere, masa, oyuncak vb. yerleştirilir. Gözleri açık olan ebe, gözleri kapalı olan ebeye 1 adım ileri, geri, 2 adım yana, sola, sağa gibi sözel yönergeler vererek nesnelere değmeden, onlara zarar vermeden yürütmeye çalışır. Başarılı olarak yürüten eşler alkışlanarak ödüllendirilir.

- Çocuklar halka olurlar. Halkadaki çocuklarla:
Bir zamanlar kral idi Mısır'a
Şimdi kaldı kilim ile hasıra
Şu bulguru kaynatalım
Şu Ayşe'yi oynatalım
Sen oyna Ayşe sen oyna (Siz oynayın kızlar, siz oynayın kızlar diyerek sınıfın tamamı oynatılır.) tekerlemesini söyleyerek çocukların duygularını rahatça ifade etmeleri sağlanır. Haz duygularının gelişimi desteklenir.
- Serbest zaman etkinliğinde erken çocukluk eğitim kurumlarında konulu veya serbest resim çalışmaları yapılır. Yaptıkları resimleri çocukların yorumlaması istenir. Yorumlar yazılır. İfade edilen duygu ve düşünceler duygusal gelişim açısından dinlenir.

Erken çocuklukta duygusal gelişim özellikleri:

- Kendi duygularını fark eder.
- Bir olay ya da durumu dramatize eder.
- Engellenmeden dolayı ortaya çıkan duygularını yetişkin yardımı ile kabullenir.
- Birçok durumda oluşan kızgınlık, kıskançlık gibi duygularını çok az yetişkin yardımı ile kontrol eder.
- Sosyal ortamlarda nasıl davranacağına düşünerek karar vermeye başlar.
- Kendine sevecen ve şefkatli bir yaklaşımla davranılmasından hoşlanır.
- Güven duyma gereksinimi ön plandadır.
- Kendisi ile ilgili kızgınlık, mutluluk, sevgi gibi duygularını belli eder.
- Duygusal kontrolünü sağlayarak duygularını dışarıya yansıtır.
- Duygusal durumunu ifade etmede dramatik oyunu ve kukla, maske gibi araçları kullanır.
- Hayal ve gerçeği birbirinden ayırt eder.
- Diğer insanların duygularını anlar ve empati kurabilir.
- Sıkıntı içinde olan oyun arkadaşlarını rahatlatır.
- Diğerlerine yardımcı olmanın hazzını yaşar.
- Başarılı bir çalışma ortaya çıkarmaktan keyif alır.

2.2. Çocukların Duygusal Gelişimine Uygun Araç Gereçler

- Çeşitli toplar
- Fasulye torbaları
- Atlama ipleri
- Çingiraklar
- Müzik kutuları
- Araba ya da kamyon tekerleri
- Ses çıkaran tahta ve plastik oyuncaklar
- Çemberler
- Hareketli oyuncaklar
- Bez oyuncaklar
- Boş kutular
- Dış kaşıma halkaları
- Büyük renkli küpler
- Bahçe oyuncakları
- Jimnastik minderleri
- Basit bloklar
- İtmeli-çekmeli ses çıkaran oyuncaklar
- Çocuk şiiri ve resimli hayvanlar
- Boş tahta ve mukavva kutular
- Tahta, bez veya plastik hayvanlar
- Kum havuzu ve kum oyuncaklar
- Plastik oyuncak tabak, çay takımları
- Küçük bebekler
- Oyuncak ve gerçek telefonlar
- Müzik aletler: zil, tef, davul
- Boncuklar ve ip
- Sabunla balonlar yapma
- 6-8 parçalık basit yap bozlar
- İtmeli-çekmeli araçlar
- Parmak boyası
- Bağlama oyuncaklar
- Düğmeli-fermuarlı giysileri olan giydirilecek bebekler
- Basit bilmeceler ve tahmin oyunları
- Öykü kitapları ve masallar
- El kuklaları
- Yap boz oyuncakları
- Kolaj çalışması, artık kâğıt ve kumaş parçaları
- Keskin olmayan makas ve kâğıtlar
- Küçük ev hayvanları
- Basit resim, harf ve sayı oyunları
- Küçük bakım istemeyen bitkiler
- Büyük bebek arabaları
- Büyük arabalar
- Halka atma ve top oyunları

2.3. Duygusal Gelişime Uygun Etkinlik Planlama

ÖRNEK 1:

Etkinlik Adı: Aile Fotoğrafi

Amaç: Ailesi ve aile yakınları için duygularını fark edebilme, ayırt edebilme

Materyal: Boya kalemleri, kâğıt, kurşun kalem

Uygulama: Çocuklarla birlikte ailesi ve aile çevresi ile ilgili duygularını konuşunuz. Daha sonra bununla ilgili resim yapmalarını sağlayarak bu resmin bir aile fotoğrafı olacağını söyleyiniz.

ÖRNEK 2:

Etkinlik Adı: Duygu Maskesi

Amaç: Duyguları tanıma

Materyal: Etkinlikten önce hazırlanmış olan duygu maskeleri (gülen, ağlayan, kızgın vb.)

Uygulama: Bir öyküyü taktığı maskeye uygun olarak ses tonuna ve hareketlerine de yansıtarak anlatmak

Etkinlik Adı: Doğum Günü

Amaç: Beden dilini kullanarak çeşitli duyguları kartlara ifade etmek

Materyal: Duygu kartları (mutlu, mutsuz, yorgun, şaşırılmış vb.)

Uygulama: Çocuklar U şeklinde oturtulur. Üzerinde çeşitli yüz ifadeleri bulunan kartlar, çocukların görebileceği şekilde yere konulur.

“ Doğum gününe en çok sevdiğin arkadaşın gelmedi. Ne hissedersin?

Üzüldüğünde yüzün nasıl olur ?”

“Annen çok istediğin oyuncacı doğum gününde sana hediye etti. Mutlu mu olursun; mutsuz mu? “

“Kardeşin oyuncacı atınca doğum günü pastasının üzerine geldi ne yaparsın? Yüzün nasıl olur? Şeklinde sorular sorup uygun maskeyi takarak çocuğun anlatması sağlanır.

Öneri: Soruların sayısını artırabilirsiniz.

UYGULAMA FAALİYETİ

Çocuğunun duygusal gelişim özelliklerini ve bu özelliklere uygun etkinlikleri araştırınız. Bu özelliklere uygun etkinlik seçerek araç gereç hazırlayınız. Duygusal gelişim özelliklerinin ve etkinlik için yaptığınız araç-gerecin fotoğraflarının yer aldığı ve içinde etkinliklerin bulunduğu bir broşür hazırlayınız. Etkinliğinizin sonucunu rapor haline getirip arkadaşlarınızla paylaşınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre duygusal gelişimi özelliklerini inceleyiniz.	➤ Çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre duygusal gelişim özelliklerini dikkatli olarak araştırınız.
➤ Çocukların duygusal gelişimi özelliklerine uygun etkinlikleri inceleyiniz.	➤ Çocukların duygusal gelişim özelliklerine uygun etkinlikleri dikkatli olarak araştırınız.
➤ Çocukların duygusal gelişimi özelliklerine uygun etkinliklerden birini belirleyiniz.	➤ Çocukların duygusal gelişim özelliklerine uygun etkinliklerden birini dikkatli, titiz ve objektif olarak seçiniz.
➤ Etkinliğinizin amacını belirleyiniz.	➤ Çocuğun hangi duygusal gelişim özelliğini ölçtüğünüzü belirtiniz.
➤ Belirlediğiniz etkinliğiniz için araç gerece karar veriniz.	➤ Belirlediğiniz etkinliğiniz için araç-gerece dikkatli olarak karar veriniz.
➤ Belirlediğiniz etkinliğiniz için gerekli araç gereci hazırlayınız.	➤ Belirlediğiniz etkinliğiniz için gerekli araç gereci dikkatli olarak hazırlayınız.
➤ Etkinliğinizi ve araç-gerecinizi amacına uygunluğu açısından değerlendiriniz.	➤ Etkinliğinizi ve araç gerecinizi amacına uygunluğu açısından güvenilir ve objektif olarak değerlendiriniz.
➤ Etkinliğiniz için yaptığınız araç-gerecin fotoğrafını çekiniz.	➤ İstekli, yaratıcı ve estetik olunuz.
➤ Duygusal gelişim özelliklerinin ve etkinlik için yaptığınız araç gerecin fotoğraflarının yer aldığı ve içinde etkinliklerin bulunduğu bir broşür hazırlayınız.	➤ İstekli, yaratıcı ve estetik olunuz. ➤ Broşürünüzü dikkatli, yaratıcı ve estetik olarak hazırlayınız.
➤ Broşürünüzü çektiğiniz araç-gerecinizin fotoğraflarıyla destekleyiniz.	➤ Broşürünüzü dikkatli, titiz, yaratıcı ve estetik olarak hazırlayınız.
➤ Etkinliğinizin sonucunu rapor haline getirip arkadaşlarınızla paylaşınız.	➤ Raporunuzu hazırlarken istekli, dikkatli düzenli, temiz ve titiz olunuz. ➤ Arkadaşlarınıza istekli olarak anlatınız.
➤ Hazırladığınız araç-gereci ve broşürü diğer arkadaşlarınızın hazırladıklarıyla benzerlik ve farklılıkları karşılaştırarak tartışınız.	➤ Hazırladığınız araç-gereci ve broşürü diğer arkadaşlarınızın hazırladıklarıyla benzerlik ve farklılıkları objektif olarak karşılaştırınız.

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri **Evet**, kazanamadığınız becerileri **Hayır** kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Çocukların yaş ve gelişim seviyesine göre duygusal gelişim özelliklerini incelediniz mi?		
2. Çocukların duygusal gelişim özelliklerine uygun etkinlikleri incelediniz mi?		
3. Çocukların duygusal gelişim özelliklerine uygun etkinliklerden birini belirlediniz mi?		
4. Etkinliğinizin amacını belirlediniz mi?		
5. Belirlediğiniz etkinliğiniz için araç-gerece karar verdiniz mi?		
6. Belirlediğiniz etkinliğiniz için gerekli araç-gereci hazırladınız mı?		
7. Etkinliğinizi ve araç-gerecinizi amacına uygunluğu açısından değerlendirdiniz mi?		
8. Etkinliğiniz için yaptığınız araç-gerecin fotoğrafını çektiniz mi?		
9. Duygusal gelişim özelliklerinin ve etkinlik için yaptığınız araç gerecin fotoğraflarının yer aldığı ve içinde etkinliklerin bulunduğu bir broşür hazırladınız mı?		
10. Broşürünüzü çektığınız araç gerecinizin fotoğraflarıyla desteklediniz mi?		
11. Etkinliğinizin sonucunu rapor haline getirip arkadaşlarınızla paylaştınız mı?		
12. Hazırladığınız araç-gereci ve broşürü diğer arkadaşlarınızın hazırladıklarıyla benzerlik ve farklılıkları karşılaştırarak tartıştınız mı?		

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme sonunda “Hayır” şeklindeki cevaplarınızı bir daha gözden geçiriniz. Kendinizi yeterli görmüyorsanız öğrenme faaliyetini tekrar ediniz. Bütün cevaplarınız “Evet” ise “Ölçme ve Değerlendirme”ye geçiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

1. () Erken çocukluk döneminde çocuklar, duygularını sözel olarak tam ifade edemediklerinden duygularını resimlerine, oyunlarına yansıtırlar.
2. () Çocuğun kendini ifade edeceği oyunlar, sanatsal etkinlikler, çeşitli dramatize etkinlikleri karmaşık ve zor olmalıdır.
3. () Çocuğa iyi bir rehberlik yapılmadığında duygusal iniş ve çıkışlar, yerini kalıcı duygusal problemlere bırakılabilir.
4. () Çocukların duygusal gelişim özellikleri dikkate alınarak etkinlikler hazırlanmalıdır.
5. () Etkinliklere araç gereç seçerken tek amaca hizmet edecek şekilde seçim yapılmalıdır.
6. () Televizyon, öğrenmede bir amaç olarak kullanılmalıdır.
7. () Fasulye torbaları, bez oyuncaklar, müzik kutusu, kum havuzu ve kum oyuncaklar 3-6 yaş çocuklarının duygusal gelişimine uygun araç-gereçlerdir.
8. () Erken çocukluk döneminde çocukların duygusal durumunu ifade etmelerinde dramatik oyun, kukla ve maske gibi araçlar kullanılmaz.
9. () Erken çocukluk döneminde çocuklar, diğer insanların duygularını anlar ve empati kurabilir.
10. () İki yaşındaki bir çocuk, duygularını uygun bir şekilde ifade edebilir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise “Modül Değerlendirme”ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi duygusal gelişimle ilgili kavramlardan **değildir**?
A) Heyecan
B) Refleks
C) Haz ve elem
D) Hoşgörü
2. Bebeğin doğumundan sonraki ilk duygusal tepkisi aşağıdakilerden hangisidir?
A) Gülme
B) Ağlama
C) Korku
D) Öfke
3. Herhangi bir isteğin engele uğraması durumunda ortaya çıkan duygu aşağıdakilerden hangisidir?
A) Kıskançlık
B) İnatçılık
C) Öfke
D) Korku
4. İnsanın yapısında var olan, şiddetine göre olumlu veya olumsuz etkileri olan duygu aşağıdakilerden hangisidir?
A) Öfke
B) İnatçılık
C) Kıskançlık
D) Saldırganlık
5. Çocuğun olumsuz duygularını bastırmayıp çevresindeki eşyalara veya başkalarına zarar vermesi aşağıdaki kavramlardan hangisiyle tanımlanır?
A) Saldırganlık
B) İnatçılık
C) Öfke
D) Kıskançlık
6. Bir yaşındaki çocuğun, annesinin kucağında başka bir bebek görmesi çocukta hangi olumsuz duygunun oluşmasına neden olur?
A) Öfke
B) Kıskançlık
C) Saldırganlık
D) İnatçılık

7. Duygulardaki değişim ve gelişimin en yoğun yaşandığı dönem aşağıdakilerden hangidir?
A) Oyun çağı
B) Okul çağı
C) Ergenlik çağı
D) Olgunluk çağı
8. Aşağıdakilerden hangisi ergenlik döneminin en belirgin duygusal özelliklerinden **değildir**?
A) Sakin olmak
B) Duygulara iktidarsızlık
C) Karşı cinse ilgi
D) Sürekli hayal kurma
9. Aşağıdakilerden hangisi bireylerin yaşına uygun bir biçimde kendi hareketlerini kontrol altına alabilmesi ile ilgilidir?
A) Öz denetim
B) İlişki kurma
C) Amaç gütmeye
D) İşbirliği niteliği
10. Duygusal gelişim alanı ile birbirinden ayrı düşünölemeyen gelişim alanı aşağıdakilerden hangisidir?
A) Fiziksel gelişim
B) Dil gelişimi
C) Sosyal gelişim
D) Zihinsel gelişim

DEğERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki modöle geçmek için öğretmeninize başvurunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1	Haz ve elem
2	Refleks
3	Ağlama
4	3-6 yaş
5	Kıskançlık
6	Saldırganlık
7	Ergenlik
8	Duygusal
9	Sosyal
10	İşbirliği yapabilme

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	Doğru
2	Yanlış
3	Doğru
4	Doğru
5	Yanlış
6	Yanlış
7	Doğru
8	Yanlış
9	Doğru
10	Yanlış

MODÜL DEĞERLENDİRMENİN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	B
3	C
4	C
5	A
6	B
7	C
8	A
9	A
10	C

KAYNAKÇA

- ACUN Suna, Gülay B. ERTEN, **Çocuk Gelişimi**, Esin Yayınevi., İstanbul 1995.
- AÇIKGÖZ ÜN Kamile, **Aktif Öğrenme**, Eğitim Dünyası Yayınları, İzmir, Mart, 2005.
- AKAY Gül, **Çocuk Gelişimi**, Esin Yayınevi, İstanbul.
- ARAL Neriman, Gülen BARAN, Şenay BULUT, Serap ÇİMEN, **Çocuk Gelişimi**, Ya-Pa Yayınevi, İstanbul 2001.
- BAYHAN Pınar San, İsmihan ARTAN, **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi**, Morpa Yayınları, İstanbul 2005.
- DARICA Nilüfer, **Etkinlik Dünyası**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul 2004.
- DARICA Nilüfer, **Etkinlik Örnekleri**, Bem Koza Yayıncılık, Ankara 2002.
- GİRGİN Günseli Işık, GÜRŞİMŞEK, **Oyunlarla Kavram Eğitimi Etkinlik Örnekleri**, Anı Yayıncılık, Ankara 2005.
- KANSU Nuran, Eray BECEREN, Erken Çocukluk Döneminde Duygusal Zekâ, **Çocuk Dergisi**, İstanbul, Şubat, 2003.
- KIRKINCIOĞLU Meliha, **Çocuk Ruh Sağlığı** Ya-Pa Yayınları.
- KULAKSIZOĞLU Adnan, **Ergenlik Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul. 1998.
- OĞUZKANA Ferhan, **Eğitim Terimleri Sözlüğü Türk Dil Kurumu**, Ankara, Ün. Basımevi Ankara 1981.
- YAVUZER Haluk, **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993.